

**“ПОЧАЇВСЬКИЙ МОНАСТІР В КОНТЕКСТІ ІСТОРІЇ ТА
ДУХОВНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ”**

29-30 квітня 1995 р. в приміщенні Тернопільського медичного інституту ім. академіка І.Я.Горбачевського відбулася міжнародна наукова конференція з такою назвою. В її роботі взяли участь: А.Колодний, - заступник директора Інституту філософії НАН України, Президент Української асоціації релігієзнавців; працівники Інституту філософії НАН України - В.Малахов, В.Климов, Л.Филипович, О.Саган, В.Дем'ян, Т.Чайка; Львівського Музею історії релігії — Г.Скоп-Друзюк, Л.Скоп, І.Петрів; тернопільських вузів і установ Ю.Свідерський, О.Гудима, Л.Бойцун, та ін. В роботі конференції брав участь наш славний земляк професор Степан Ярмусь (Вінніпег, Канада).

Організаторами конференції виступили обласна організація релігієзнавців (голова — А.Гудима), асоціативний член УАР - Державний архів Тернопільської області (директор — Б.Хаварівський). На конференції заслухано біля 30 доповідей і повідомлень. Прийняте звернення її учасників “Повернути в духовне життя українського народу нашу святиню”, яке звучить так:

Ми, учасники міжнародної наукової конференції, люди різних світоглядних і віросповідальних орієнтацій, проаналізувавши історію Почаївського монастиря у зв'язку з впровадженням християнства в Русі-Україні та виникненням загальнохристиянських святинь на етнічному ґрунті українства, у зв'язку з формуванням української нації та збереженням національної самосвідомості в найважчі роки засилля шляхетської Польщі та російського царизму, переконливо стверджуємо на підставі достовірних фактів, що Почаївська святиня з часу її заснування (кінець IX ст.) була святинею українського народу.

На перетині Сходу і Заходу вона формувала новий християнський світ — неперевершений зразок Київського християнства, що є нашою етнічною гордістю і національною гідністю. На протигагу візантійській теократії та цезаропапізму, а також ідеї папської універсальної теократії Київське християнство вже на межі X - першої половини XI ст. проголошувало рівність усіх людей і народів перед Богом, вчило будувати все життя на євангельських засадах, що поєднували моральну відповідальність перед Всевишнім з почуттям моральної відповідальності перед суспільством, поряд із законом захищало б особистість людини силою християнських чеснот. На основі праукраїнської культури Київське християнство формувало народ за ознакою національної духовності. Збереження мови народу як найбільш могутнього за-

собу донесення слова Божого забезпечувало його етнічне самозбереження, давало змогу найнижчим верствам населення щоразу осмислити себе в історії, захищати і примножувати свою національну самобутність.

Що стосується Московського православ'я, то ця церква ідеологічно споріднена не з Київським християнством, а з Візантійською церквою, за рахунок чого остоювана нею великодержавна, шовіністична ідеологія впродовж віків була духовним наставником і політичним виправданням мілітарно-агресивних дій можновладців Москви під гаслом "Москва - третій Рим".

Про це переконливо свідчить історія боротьби українського народу проти польської та московської експансії, за свободу і незалежність, історія, що впродовж віків зазнала злісної фальсифікації з боку як західного, так і північно-східного сусідів. Твердження "об исконно православной святыне в южно-русском крае", що міститься "у западной границы русской земли", не відповідає історичній правді. Почаївський монастир виник за два століття до Володимиро-Суздальського князівства, що сформувалося на асимільованому ґрунті північно-східних племен та народів і започаткувало нове етнічне утворення.

З часу виникнення (кінець IX ст.) до 1831 р. святиня нашого народу жодного разу не підлягала ієрархії Московської церкви. Навпаки, од віків вона духовно злита з витоками Київського християнства - основи основ Українського православ'я. Про це переконливо свідчить культ Богоматері на рівні етнопсихологічного сприйняття нашим народом, через що свято Покрови Пресвятої Богородиці стало глибоко національним святом українців. З'явлення Божої Матері на Почаївській горі (1261 р.), чудотворна Почаївська ікона Пречистої (1697 р.), нетлінні мощі ігумена монастиря Іова Залізо, якого зараховано до числа святих Української православної церкви (1659 р.), з'явлення Богородиці разом з Іовом над Почаївським монастирем (1675 р.) - все це безпосередньо злило з історичною долею нашого народу, має глибоко національний параметр. Його не могли стерти з пам'яті століть ні колонізація, ні цілеспрямоване трьохстолітнє зросійщення.

Відаючи належне історичній правді, приєднуємося до оцінки видатних істориків церкви та культури нашого народу (І.Огієнка, М.Грушевського, І.Франка, М.Возняка та ін.) про найвище піднесення монастиря в період отців-василіан (1821-1831 рр.). Авторитет національної святині та сила громадської думки щодо священних реліквій монастиря, оповитих народними легендами і переказами, дали змогу в умовах засилля польської шляхти та єзуїтів, політики національного геноциду, що зачепила релігійно-церковне життя як православних, так і уніатів, українським патріотам чину св.Василія захистити і примножити духовні над-

бання українства. У золотий фонд національної культури ввійшов “Богогласник” (1790 р.), видання Почаївської святині богослужбового, проповідницького, катехизного змісту, що мали чисто національний характер. Культурного впливу монастиря на етнічних засадах нашого народу (стилізована церковна атрибутика, пісенна творчість, малярство та ін.) зазнала не лише Західна, а й уся Правобережна Україна.

Разом з тим з усією відповідальністю стверджуємо, що за роки російського царизму, незважаючи на значні зрушення в культурно-освітній діяльності, Лавра жодного разу не стала на захист історичної долі українства. Її російсько-монархічна орієнтація на межі великодержавного шовінізму залишилася незмінною в роки окупації західноукраїнських земель Польщею (1920-1939 рр.), більшовицькою та фашистською тоталітарними системами.

На жаль, такою в системі Української православної церкви Московського патріархату залишилася Лавра й нині. Інакше не можна зрозуміти заклик ієрархів Московського православ'я про єдину церкву та єдиний культурний простір, те, що на четвертому році суверенної України в стінах української святині славославлять катів українського народу в особі російських царів — “защитников отечества и народа”, культивуються чужі духовні цінності, дезорієнтується свідомість так, що вона аж ніяк не сприяє державному та національному відродженню нашого народу. Це не що інше, як зворотний бік медалі тих, хто марить просторами Російської імперії.

Історія демократії вчить, що церква на території суверенної держави, незважаючи на її конфесійну належність, повинна стояти на патріотичних позиціях того народу, якому вона покликана служити. Це відповідає миролюбним принципам віровчення, ідеям гуманізму, національної та міжнаціональної совісті.

Ми звертаємося насамперед до національної совісті, честі та гідності віруючих із закликом усвідомити те, що національне пробудження, а разом з ним і духовна свобода, можуть бути лише на засадах Київського християнства — основи основ духовності нашого недавно пошматованого народу. Ми звертаємося до національної совісті, честі та гідності ієрархів Української православної церкви Московського патріархату: Чи можна з християнською любов'ю до ближнього йти протореним руслом страждань нашого народу? Адже нема більшого злочину на землі, ніж позбавити народ його історично-культурної пам'яті, що однозначно духовно-національному геноциду.

Ми звертаємося до Президента України, Верховної Ради, Кабінету міністрів України — держава з почуттям відповідальності за історичну долю народу зобов'язана захистити його від проповідників національного приниження та духовної кабали.

Ми звертаємося до Партіарха Константинопольського Варфоломея: просимо врахувати історичну правду при визначенні свого ставлення до процесів, що відбуваються нині в православному світі України; просимо допомогти нашій Православній церкві здобути ту саму визначеність, яку вона втратила у 1685 р. Цим Ви сприятимите поверненню в духовне життя українського народу тих його православних святинь, які нині не служать нашому національному відродженню.

Виходимо з ідеєю утворення загальнонаціонального Комітету українізації Києво-Печерської та Почаївської Лавр.

Ми глибоко усвідомлюємо значення толерантних міжконфесійних відносин, які здатні, при невтручанні зовнішніх сил, утвердити в нашому соборному будинку найвищий принцип вчення Христа — любов та злагоду народів України.

Матеріали підготували *А.ГУДИМА* і *Б.ХАВАРІВСЬКИЙ*

“РЕЛІГІЯ В КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНИХ І ДУХОВНИХ РЕАЛІЙ СЬОГОДЕННЯ”

Така міжнародна наукова конференція відбулася 16-18 травня 1995 р. у м.Києві. Організаторами її виступили: Міністерство України у справах національностей, міграції та культів, Українська Асоціація Релігієзнавців, Інститут філософії НАН України (Відділення релігієзнавства), Міжнародний Християнський університет та Національний університет “Києво-Могилянська Академія”.

Конференцію вступним словом відкрив директор Інституту філософії академік В.Шинкарук. На конференції виголошено 31 наукову доповідь, з них 12 доповідей зробили зарубіжні учасники з Австрії, Великобританії, Канади, Польщі, Німеччини, Росії, Сербії, США, Швеції. На засіданнях секцій (“Релігія і сучасне політичне життя”, “Релігія і процеси національно-духовного відродження”, “Нетрадиційна релігійність: сутність і форми”, “Релігія і бізнес”), зроблено 89 наукових повідомлень. Особливий інтерес викликали доповіді: “Релігійні процеси в Україні: реалії сьогодення” (А.Колодний), “Морально-етичні основи Християнсько-демократичної партії України” (В.Журавський), “Нові культури у Великобританії” (Е.Баркер, Лондон), “Досвід віри українця” (С.Ярмусь, Канада), “Етика у бізнесі” (У.Гудхієр, Австрія), “Питання про релігійне відношення та його людиномірність” (Б.Лобовик), “Міжконфесійні конфлікти в Україні: причини та наслідки” (М.Новиченко), “Духовні джерела української культури”